
Butlletí

Excursionista de Catalunya

El Chor de la Catedral de Barcelona *

(Acabament)

No sabríam, certament, donar el degut relleu á una de les efemérides més notables que la Seu barcelonina recorda en sos gloriosos anys, com es la celebració del Capítol de la Ordre del Tusó d'or que en son Chor tingué efecte; per lo tan, continuaré lo que publicá Mossen Mas sobre aquest fet històric, en l'any 1919, ab motiu de commemorar (á les hores), lo IV centenari de l'esmentat Capítol.

• Sentim tant voler a nostra Seu Barcelonina que no'ns cansem, ans al contrari, de fer forta alabansa d'ella ja que, per lo que és en sí, pot ésser una de les catedrals més artístiques del món (llevat lo frontispici), puix, estant tant agermanades la sencillesa y riquesa que captivan a quants ulls d'artista la miran y contemplan.

Una de les parts d'aqueix cos, que particularment crida forsa l'atenció, es lo Chor, que ocupa lo bell centre del excels casal del Senyor, del temple major de Barcelona.

Les parets laterals recorden la munificencia del bisbe Ramón d'Escaler, prelat del segle XIV, y la del Capítol, los escuts dels quals están fixats a la part forana de aquell.

Los padrissos del ingrés del chor son ofrena del bisbe Pere García, al termenar lo segle XV, y lo traschor, bella plana d'art, que, si be discorda

* A indicació de l'autor s'usa en aquest treball l'ortografia de l'original.

de lo demés, en canvi cal ben guardarlo per esser en la Seu l'únic exemplar d'ordre plateresch, executat en los segles xvi y xvii.

Del segle xv son les cadires que tant embelleixen dit chor, hont cada jorn s'hi cantan les psalmodies al Deu tres voltes Sant. Los imaginayres, Matías Bonafé, l'alemany Miquel Luger o Luch, Joan Frederich, Joan Casel, Daniel Rutart y altres foren los que obraren dits setials ab sos docers y altres additaments, empleant fusta del nostre Montseny, Valencia y Flandes.

Artísticament mirat, lo chor es un devesall d'art ab certa mesura, e històricament considerat es com un llibre obert hont hi son escrites moltes planes del historial de Barcelona. N'es una d'elles la que conta lo Capítol únich que a Espanya celebrá en dit Chor la Ordre de Caballería del Tusó d'Or, en l'any de 1519, los días 5, 6, 7 y 8 de Mars.

D'aquest fet, enguany (1), segons lo nou modo de comptar y els anys de la Nativitat del Senyor, ne fa quatre cents y per a rememrarlo, a mesura de nostres forces, publiquem aquesta «Nota Històrica».

Ans de fer relació de les festes que's celebraren a dita Seu, de rahó es dir quelcom del Tusó d'Or.

Dues fonts sabem sobre l'origen de aquesta Ordre de Caballería. L'una es la obra *Tratado completo de la Ciencia del Blasón*, de Costa y Turell, escrita en 1856 y estampada en 1858. L'altra son dos Manuscrits d'autor anònim de derrerries del segle xviii o primeries del xix, recòndits al Arxiu de la Catedral.

Cada hu d'aquestos dos es la relació de la «Institució de la sagrada Ordre del Tusó d'Or, Asamblees y nominacions dels insignissims individus».

Dits Manuscrits anònims, formats de moltes e interessants noves tretes de diferents llibres, creyém s'escriguren als últims anys del segle xviii o comensos del xix, puix al donar conte dels Reys espanyols, Qufes o Grans Mestres de l'Ordre, diuen que llavors, o sia quan se escriguren, ho era Carles IV, qual monarca governá desde 1788 a 1808.

Si be en los dos autors hi ha unitat en senyalar que'l Tusó d'Or va fundarlo lo duch de Borgonya Felip II, en 1429, no n'hi ha en quant el lloch, puix mentres Costa y Turell diu que va esser Berlin, los Manuscrits diuen que fou fundada l'Ordre a la ciutat de Bruxas o Brujas.

En quant al perquè de la Institució, Costa y Turell ne conta un y los Manuscrits un altre, però totalment oposat los quals referim aquí, breument.

Segons Costa, la gènesis de la Institució estava, per certs autors, embolcallat ab moltes faules y tradicions, lo mes escabellat, pero, que, gracies a un descobriment arqueològich fet a Alemanya, s'ha vingut a sapiguer la rahó de la esmentada Ordre.

Lo duch de Borgonya Felip II lo Bó, sentia forsa inclinació a galantejar vintiquatre doncelles, de les que sols una li tenia, com se diu, lo cor robat.

Portat d'aquests afectes y no refusant elles esser cortejades, s'envania

(1) 1919.

en portar un collar format de trenes de les expressades dames, del que'n penjava un cor d'or, y que les mes preferidas eren les de Maria de Crumbrugge, qui tenia mes subjugat lo cor del enamoradís duch.

Aquest collar fou objecte de broma de alguns cortesans del Duch, que deien eix se proposava esquilar les dones de son ducat, y que Maria de Crumbrugge li habia portat lo velló o Tusó d'or.

Molestat moltíssim lo Duch per tals bromes, un día, tenint reunida tota la Cort, va dir que en avant se tindria per molt honorat poguer usar dit Tusó.

No comprenent los cortesans lo significat de tal expressió, va dirlos hi que en aquell meteix any 1430, o sia 1429, segons nova manera de comptar, se casaria ab Isabel, filla del Rey de Portugal, y crearia l'Ordre de Caballeria del Tusó d'Or, la que estaria formada de vintiquatre caballers, en memoria de les vintiquatre dames a qui cortejava, y que en avant sa única volguda seria la memorada princesa Isabel, afirmantho ab jurament.

Enterada la duquesa del origen de tal Ordre que'l considerava ignominiós, y volguent sanejarlo, aconsellá al Duch que creés sis caballers més. Accedí lo espós a tant bella indicació, y en lo Capítol celebrat a Dijon en 1433 se fixá que fossen 30 los caballers.

Als memorats Manuscrits, en la part referent a la fundació de l'Ordre del Tusó d'Or, s'hi veu que presidí un criteri no sols molt honorós si que ensemps un esperit tant cristiá que es l'alfa y l'omega de tal Institució. Se llegeix a élls que Felip II lo Bó y lo Pietós duch de Borgonya y comte de Flandes, fill del príncep Joan, l'Atrevit, y de Margarida de Baviera, y renet del rey Joan, de França, home de grans empreses guerreres y que assolí molt senyalades victories, va esser lo fundador de l'Ordre de Caballeria del Tusó d'Or. Aquesta creació va ferla lo dia 10 de Janer del any 1429, a honra de la Immaculada Verge Maria y de San Andreu apostol, en qual jorn se casá ab la infanta Isabel, filla del Rey de Portugal Joan I y de Felipa de Anglaterra.

Com es natural, se feren Constitucions pel govern de la susdita Ordre, les que foren aprobades per Eugeni IV, en 1431, y novament en 1516 pel Papa Lleó X.

Son de un esperit eminentment cristiá, y de alguna d'élles ne doném lleu noticia.

Una de les mes vistoses es que l'Ordre fou creada pera remeyar les persecucions de l'Esglesia y pera defensar la Religió católica.

En los caballers debia haberhi no sols esperit de obediencia al seu superior gerárquich, si que també esperit de solidaritat defentsantse mutuament.

Si algú d'ells fos fet presoner de guerra se'l debia rescatar, y si algú se passés a la heretgia o cometés altra vilesa en desmérit de l'Ordre debia esser despedit d'aquésta.

Fins la desgracia dels caballers fou cosa prevista al fundarse l'Ordre, puig se ordená que a la esglesia ducal de Dion s'hi fabriqués capella y casa pera sostenir als caballers que la dissort los portés a una suma pobresa.

L'Assamblea general se debia congregar cad'any lo dia de Sant Andreu. Aquesta diada se transferi després al 2 de Maig; mes tart se senyalá que la reunió se celebrés cada tres anys, y més ensá se deixá a voluntat del Quefe o Gran Mestre de l'Ordre.

Cada any, a la tarde de la vigilia de Sant Andreu y lo dia del Sant, debian assistir los caballers a l'esglesia y en eix dia a l'hora del Ofici cada hú oferir una moneda d'or.

Lo dia de Sant Andreu, a la tarde, vestits de dol, debian fer cap a les Vespres de difunts, y l'endemá al Ofici, també de difunts, pera los germans de dita Ordre, ab obligació, al Ofici, de oferir cada hú un ciri. A n'aqueix acte un escribá devia dir lo nom dels difunts.

Eix mateix dia, vestits de blanch, a honra de la Immaculada Mare del Redemptor, devien assistir a les Vespres y l'endemá al Ofici.

Lo Tusó d'Or debia conferir-se a Reys, y a grans senyors, subjectes a Espanya, y alguna vegada a extrangers, de sanch ilustre, pero no obligats a altra Ordre.

En quant al nombre de caballers, disposá dit Duch de Borgonya que fossen 30, (més lo Quefe), qua'l primer cap ho fou dit Felip II.

Quan Carles V fou Gran Mestre, obtingué de Lleó X que fossen 50, sens lo quefe.

De les dues grans pessas en que consistía lo vestit, l'una era una túnica de color encarnat, llarga fins a sota genoll, brodades les mànegues y vora baixa, y folrada ab pell d'esquirol. La túnica debia estar cenyida ab faixa del mateix color.

Damunt de dita túnica los caballers debían portar sobre les espatlles una roba folgada, en forma de casulla o escapulari, també de color encarnat, oberta pels costats y ricament brodada d'or, ab figures d'anelles y pedres fogueres, y entre aquélles unes espurnes que semblés que sortien ab la mutua repercusió d'unes ab altres, anyadinthi algúns tusonets escampats, pera més rica varietat, ab lo lema al vestit *Autre n aurai*, que adaptá a l'Ordre ab motiu de son matrimoni ab Isabel de Portugal, aixó es: no'n tindré altra.

Lo cap debia cobrir-se ab gorras de grana.

Lo collar, en forma de cadena, debia esser d'or, ab un corderet, lligat ab un fil d'or, penjant al pit.

La cadena debia estar formada de varies anelles empalmades ab pedres fogueres centellejants e inflamades de foch ab la inscripció: *Ante ferit, quam flamma micet*, que correspón a la expressió: Despedint flames.

No podia esser adornat ab pedres precioses, ni empenyat, ni venut, y al morir un cavaller, s'había de tornar al tresorer pera que pogués conferir-se a un cavaller nou.

Los condecorats debian portarlo en les festes principals, empero el anar a la guerra, tant sols era obligació de portar lo tusó.

Encara que un es lo Chor, ab tot, com te dos costats, a cada hu se li

dona lo nom de Chor. Es nomenat Chor de Sant Pere lo de la part del Evan-geli, y Chor de Sant Joan lo de la part de la Epístola, en referencia als altars de Sant Pere y Sant Joan, eregits al absis del temple, a un y altre costat del altar del Sant Sepulcre, nomenat comunement del Sant Crist de Lepant.

Dues fileres de cadires hi ha a cada chor, so es 31 a dalt y 24 a baix, que sumen 110, empero, a baix n'hi han quatre que son casi tapades y al damunt de cada una hi ha fixat un faristol.

En 1565 se tragueren del chor quatre cadires pera engrandir lo portal del traschor: dues, pertanyents a Mr. Cristfol, al marques de Bade, y Mr. Guillem Sr. de Chienes, corresponents al chor de Sant Pere y dues pertanyents a Mr. Joan, Sr. de Berghes y Mr. Carles de Croy, princep de Chimey, corresponents al chor de Sant Joan.

Al trifori hi han dues cadires del chor de les que foren llevades, mes no les respatlles.

A despeses d'un devot y ab llicencia del Capítol, en 1748 com consta al llibre 20 de la Sibella, foren renovades les armes (escuts) qu'eren sobre les cadires del chor, monument perpétuu del únich Capítol del Tusó d'Or que tingué lloch a dit chor, assistinthi l'Emperador Carles V y principals mag-nats y cavallers.

Ab motiu de tal renovació, lo Capítol esmersá 452 lliures en fer algunes reparacions y embelliment de dit chor.

No fou pas la restauració tant acertada com mereixia, per quant en certs documets, que'ns ha facilitat lo benemérit arquitecte barceloní senyor Domenech y Muntaner y que li agraphim, consta que al chor, respecte al cas, hi ha en conjunt algunes incorreccions y alguna cosa més que no pot alabarse.

Comensant, per la primera cadira del chor de Sant Pere, junt al portal del tras-chor y cloent a la darrera del chor de Sant Joan, anexa també al dit portal, referim l'escut e inscripció de cada una de les cadires altes, corresponent a cada hu dels cavallers que ocuparen o devían ocupar dits sitials.

Diém que devían ocupar, puix es cert, que alguns no vingueren y algún altre ja era difunt, com se veu als llochs hont es la paraula *trespassé*.

Aixó últim obehí al voler de l'Emperador de que constessin allí los noms dels cavallers que poch feya havien mort.

RELACIÓ DE LES CADIRES Y LA INSCRIPCIÓ QUE HI HA
A CADA RERESPATLLA D'AQUELLES TAL COM ESTÁN AVUY:

CHOR DE SANT PERE

Cadira 1.

Les dues Columnes d'Hércules, y entre elles la llegenda *Plus ultra*.

Cadira 2.

TRES HAUT, TRES EXCELLN, TRES ILLUSTRE, TRES PUISAN, PRIN-
CE, MAXIMILIAM PAR LE CLEMENCE, DE DIEU EMPEREUR DES
ROMAINS TOUSOURS AUGUSTE ROI DE GERMANIE DE HONGRIE

Cadira 3.

Escut d'armes del emperador Maximilià.

Cadira 4.

De dalmacie, de croacie d'austrie duc de Aorge, de Stirie de carintie de carnirole et conte de habsbourg de tirol.

Trespasse.

Cadira 5.

INVICTISSIMUS CAROLUS DEI GRIA HISPANIAR REX CATOLICUS, ETC.. ARCHIDUX AUSTRIE, DUX BURGUNDIE, ETC. SOLEMNITATEM INSIGNISSIMI ORDINIS AUREI VELLERIS CUI TANQUA SUPREMUS PREERAT IN HAC ECCLESIA V^o VI^a VII^a VIII^a DIEBUS MESIS MARTII ANNO DNI MILLESSIMO QUINGENTESIMO DECIMO NONO ET REGNI EJUS 4.º SOLENISSIME CELEBRAVIT

Cadira 6.

Escut. *Roy de France* (Francisco I).

Cadira 7.

Escut. *Roy de Honguerie* (Lluís).

Cadira 8.

Escut del Duch de Borgonya.

Cadira 9.

Escut. *Messire Jacques de Luxembourg, seigneur di Fiennes. Trespasse.*

Cadira 10.

Escut. *Messe. Charles, Baron de la Laing et de Bervaix.*

Cadira 11.

Escut. *Messire Floris Dayge Montr Dyseletain.*

Cadira 12.

Escut. *Messe. Ferey de Croy Sr. du Reux.*

Cadira 13.

Escut. *Tres hault et puissant prince don Fernande p. la grace de Dieu Infant des'espagne archiduc daustrie.*

Cadira 14.

Escut. *Messe. Jeha par la Grace de Dieu, marquis de brademboug.*

Cadira 15.

Escut. *Messe. Hupoer conte de Mansuelt.*

Cadira 16.

Escut. *Messe Phe de Croy, cote de Porchian.*

Cadira 17.

Escut. *Messire Anthoine de Croy seigneur de Tou et de Sainctpy, etc.*

Cadira 18.

Escut. *Mesire Felix conte de Werdenberg.*

Cadira 19.

Escut. *Messiere Adolf de Bourgoingne. Sr. de Beuure.*

Cadira 20.

Escut. *Messiere Maximilia de Hornes. Sr. de Gaezebeire.*

Cadira 21.

Messe. Jehan, Baron de Traze Goyes et de Sillp Pere de Hainau.

Cadira 22.

Messire Maximilia de Berges. Sr. de Seveberghe.

Cadira 23.

Escut. *Messe. Jehan, conte Daigmond. Cavaller 1516.*

Cadira 24.

Escut. *Do Diego Lope Pacheco Marqués de Villena, duq de Escalona Estevan y de Xiquena.*

Cadira 25.

Escut. *Don Inigo de Velasco, duq de Frias, conde de haro, condestable de Castilla.*

Cadira 26.

Escut. *Don Antonio Manreyque de Lara, duq de Nájera, conde de Treviny.*

Cadira 27.

Escut. *Don Pedro Anthonio de Sannibruni, príncipe de Bescoanu de San Marco conde de Tréirato.*

Cadira 28.

Escut. *Do Alvar Pérez Osero marqués de Astorga, conde de Trestamara y de Santa Marta.*

Cadira 29.

Aquesta cadira no la ocupá cap cavaller. Al escut hi ha la data 1518 (segons antiga manera de comptar). *Lan de grace mil cincq cens dix huit.*

Cadires 30 y 31.

Son sota de la trona y no hi ha cap escut ni inscripció a elles.

CHOR DE SANT JOAN

Cadira 32.

Es junt a la reixa. A ella no hi ha escut ni inscripció.

Cadira 33.

Es la del senyor Bisbe. A ella no hi ha escut ni inscripció.

Cadira 34.

Ce lien Dxviara (?) vagant au Chépre predent Bruxelles a 1516.

Cadira 35.

Escut de Dn. Fadrich Cabrera.

Cadira 36.

Escut. *Dn. Fernando Rmn. Folch duq de Cardona, Marq. de Pallars.*

Cadira 37.

Escut. *Dn. Alvaro de Exlunica duq. de Bejar Marqués de Givaltean cáde. de Vañarex.*

- Cadira 38.
Escut. *Don Diego-Hurtado de Mendoza y de la Vega duq del Infantazgo.*
- Cadira 39.
Escut. *Do Fadriq de Toledo duq Dalva Marqs. de Coria Conde de Salvatierra.*
- Cadira 40.
Escut. *Messire Franchois—de Meluncg Cote de spinoy.*
- Cadira 41.
Messire Fegny de Seigne Wassenarewis, conte de la Lende.
- Cadira 42.
Messire Guillame. Seigne de Ribaupieere.
- Cadira 43.
Escut. *Messire Michiel. Seignr et baron de Wollrenstain.*
- Cadira 44.
Escut. *Messire Charles de Lanoy. Sr. de Sanctzelle.*
- Cadira 45.
Escut. *Messire Anthoine de la Laing Sr. de Moigtigoy conte de Hoechtrato.*
- Cadira 46.
Escut. *Messire Jacque de Gaure Sr. de Frezeing.*
- Cadira 47.
Escut. *Messire Leurens de Goreenod baro de Margna Gouvermier de Brresse.*
- Cadira 48.
Mess. Gay de la Baume conte de Montreuel. Trespasse.
- Cadira 49.
Escut. *Messire Frederic par la grace de Dieu conte Palatgy duc en Baviere.*
- Cadira 50.
Escut. *Messire Henry conte de Nassau et de Bane. Sr. de Breda etc.*
- Cadira 51.
Escut. *Messire Jacques conte de Horue, etc.*
- Cadira 52.
Escut. *Don Jehan Manuel etc.*
- Cadira 53.
Escut. *Messire Fhelippe Bastart de Bourgne.*
- Cadira 54.
Escut. *Messire Hughes de Melun Seigneur de Beudme Visconte de Gant.*
- Cadira 55.
Escut del Duch de Borgonya.

TRONA, PLAFÓ I BANC, AMB ELS ESCUTS DEL BISBE GARCIA

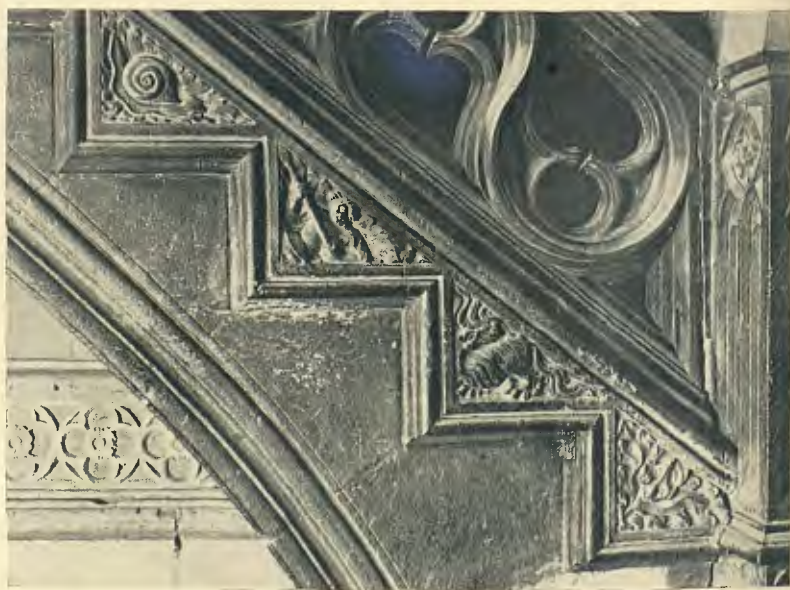

Ols. E. Villegas

RELLEU DE FUSTA, EN QUE SE REPRESENTA A NOÉ ATACAT PER LA BEGUDA DEL VI, I ELS SEUS FILLS UN DELS QUALS COBREIX EL COS NU DEL PATRIARCA

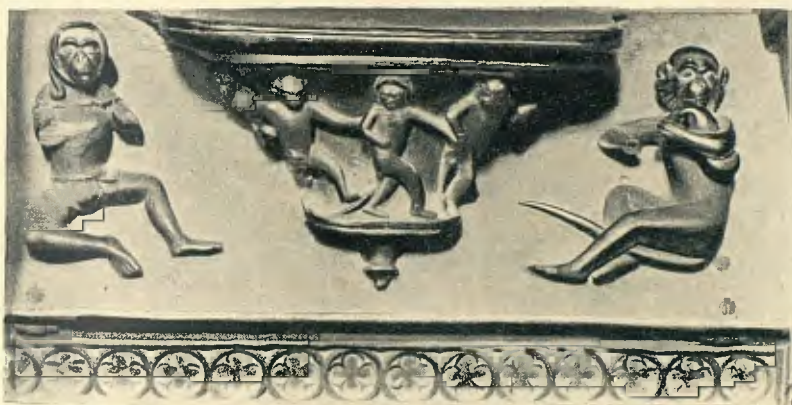

RELLEU DE PEDRA QUE SURMONTA EL PLAFÓ DESSOTA LA TRONA, OBRAT EN TEMPS DEL BISBE GARCIA

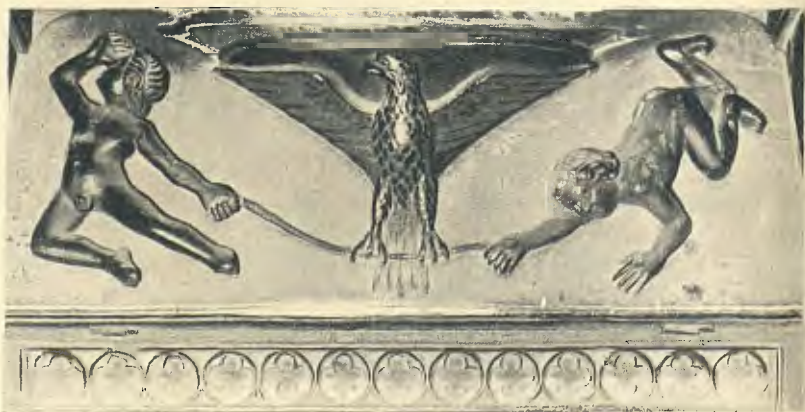
130 E. VILHOTECA

DETALL DE LA BARANA I ELEMENTS DECORATIUS DE L'ESCALA DE PUJAR A LA TRONA

018. E. Vilaseca

DETALLS DELS PETITS SEIENTS DEL CHOR, NOMENATS MISERICÒRDIES

Cls. E. Vilaseca

DETALLS DELS PETITS SEIENTS DEL CHOR, NOMENATS MISERICÒRDIES

Cis. E. Vilaseca

DETALLS DELS PETITS SEIENTS DEL CHOR, NOMENATS MISERICÒRDIES

Cls. E. Vilaseca

DETTALLS DELS PETITS SEIENTS DEL CHOR, NOMENATS MISERICÒRDIES

Cadira 56.

Escut. *Roy de Portugal* (Manuel).

Cadira 57.

Roy de Ogleteree. (Enrich rey de Inglaterra).

Cadira 58.

INVICTISSIMUS CAROLUS
DEI GRIA HISPANIAR. REX
CATHOLICUS ETC ARCHI-DUX
AUSTRIE DUX BURGUNDIE ETC.
SOLEMNITATEM INSIGNISIMI
ORDINIS VELLERIS
CUITANQUA SUPREMUS PREE
RAT IN HAC ECCLESIA V^a VI^a VII^a VIII^a
DIRBUS MESIS MARTII ANO DNI
MILLESIMO QUINGENIESIMO DE
CINO NONO ET REGNI EIUS 4.º
SOLENISSIME CELEBRAVIT

Cadira 59.

TRES AUT ET TRES EX
CELLENT ET TRES PUIS
SANT ET TRES CATHO
LIQUE PRINCE CHAR.
LES ET PAR LA GRACE
DE DIEU PREMIER
DE CETNOM ROY
DES ESPAIGNES ES DE

Cadira 60.

Escut del emperador-rey Carles.

Cadira 61.

DEUX SECILLES DI IHIRM.
ET DES ISLES ET TERE FERME
DE LA MER OCCIANE
SR. EN
AVERIQUE ETC. ARCHED
UC DAUSTRICE, DUC DE BO
URG ETC. CHFET ET SOVER
AI DUT NOBLE ORD
RE DE LA THOYSON
DOR

Cadira 62.

Les dues columnes d'Hércules, y entr'elles la llegenda *Plus ultra*.

Ans de la renovacio deya *Plus oultra*.

Aquesta cadira es la del Degá, primera dignitat després de la pontifical.
(A ella hi seu lo Bisbe quan assisteix al chor de mitj pontifical).

Extingida la posteritat masculina de la segona branca de Borgonya, la princesa María, filla única del últim duc Carles lo Temerari, aportá lo Maestrat de l'Ordre del Tussó d'Or a la casa d'Austria al casarse ab Maximilià.

Son net Carles V d'Alemanya y I de Espanya la aportá a casa nostra. Essent Carles V, emperador y rey d'Espanya, com Quefe de l'esmentada Ordre, volgué tenir Capítol y determiná que fos a Barcelona, ahont hi feu cap ab alguns cavallers honorats ab dita condecoració. Aqueix Capítol fou lo XIX que's celebrá del Tusó d'Or.

Abans de celebrarse lo Capítol a Barcelona se tingué junta, constituïda pe'l Emperador y varis cavallers, los dies 2, 3 y 4 de Mars, per a elegir deu cavallers que faltaven per omplir lo nombre de les vint places que se habian aumentat a la trenta de la primitiva fundació.

Concorregueren a la Junta Guillem de Croy, duc de Sora; Joan Manuel, senyor de Belmonte; Joan marquès de Brandenburg; Llorens de Gorseved, comte Pont de Vaux; Felix de Croy, duc de Arse Rot; Carles de Lannoy, senyor de Senzelles, y Joan, comte de Egmar.

Foren elegits: Frederich Alvarez de Toledo, duc de Alba.

Diego López de Pacheco, duc de Escalona.

Diego Hurtado de Mendoza, duc del Infantat.

Iñigo Fernández de Velasco, duc de Frias.

Alvaro de Zúñiga, duc de Béjar.

Antoni Manrique, duc de Nájera.

Ferrán Ramón, duc de Cardona.

Antoni Sanseverí, duc de Mon.

Frederich Enrich, comte de Cabrera y de Mòdica.

Alvarez Osorio, comte de Trastamara.

Adrià de Croyer, senyor de Beauring.

Jaume de Luxembourg, comte de Gaura.

Chistian, rey de Dinamarca.

Segimon, rey de Polonia.

Filibert de Chalon, princep Douge.

Feta la elecció se disposá pera celebrar la festa de la Ordre que's pintessin, per lo més famós pintor, les armes o escuts de los cavallers, existents en casa y de los rescent morts, a les cadiras del Chor de la Catedral.

Se llegiren els citats manuscrits que, a mes d'aquestos escuts se pintaren los de Christian II, rey de Dinamarca, Segimon I, rey de Polonia, Jaume de Luxembourg, comte de Goure, y Adrià de Croy, comte de Reux, als guarda pols dels caixons de la Sagristia per no capiguer al chor.

Disposat així, com s'és vist, les Armes y Escuts dels Srs. Cavallers capitolars a les cadires del Cor d'aquesta Santa Esglesia ab ses inscripcions, que avuy dia permaneixen en ell en perpétua memoria de tan noble funció, y cobertas totes les cadires ab draps de seda y or. La que havia de seurhi sa Majestat era coberta d'un rich brodat, ab son docer, que ocupaba les quatre cadires del front del Cor a la part de Sant Joan; y així mateix, a la

banda de Sant Pere, a les quatre cadires del front hi havia lo doser de bellut vermell y coberta la cadira del meteix color, representant al difunt Maximilià Emperador, son avi.

Lo demés de la Esglesia estava ricament adornat ab draps de ras y d'or pera celebrar la festa de la Insigne Ordre del Toyssó d'or a n'aquesta Catedral de Barcelona, que fou la XIX Festa y Capítol de la Ordre, y'l primer y únich que se celebrá a Espanya, hont presidí com a Quefe y Gran Mestre lo mencionat Sobirà Carles V en los dies següents als en que se celebrá Consell o Junta, que deixem referit y foren los dies 5, 6, 7 y 8 del meteix mes de Mars del any 1518, a estil antich o 1519, a estil nou.

Lo dia V de dit mes y any, dia disabte, a les 3 hores de la tarda, sortí Sa Magestat de Palau pera la Catedral. Anava devant la Capella Real, sens cantar, després lo Sr. Ilm. y Em. Guillem Ramón de Vich, Cardenal de la Santa Romana Esglesia del Títol de S. Marcel, Coadjutor de D. Martí Garcia, Bisbe de Barcelona, ab capa pluvial de molt rich brodat, després molts cavallers que acompanyaven a Sa Magestat, seguian los ministrils y *sacapuchos* ab trompetes y clarins, un Macer ab la masa Real en mitj de dos Reys de armes ab dos Mestres de Cerimonies, y últimament los Cavallers de la Ordre del Toyssó d'Or ab lo Quefe, tots a cavall, de dos en dos, revestits de vellut carmesí ab sos caputxons, conforme a lo previngut per la Ordre.

Entre los cavallers que acompanyaven a Sa Magestat s'hi contaven l'Almirall de Castella, lo Duch de Alba, lo Duch de Cardona, lo Marqués de la Vega, lo Condestable de Castella, lo Príncep de Bisignano, lo Marqués de Brandembourg, Mr. de Chievres, Mr. de Fiennes, D. Manuel y altres, en nombre de 13.

Passaren per lo carrer de Regomír, davant de la Casa de la Ciutat, y arrivant davant de la Diputació trovaren lo Clero de la Catedral, qui los va rebre ab Creu alta y gonfanons, y aixi incorporats donaren la volta pel davant del Palau del Sr. Bisbe, entraren a la Catedral per la porta major, s'assegueren tots els cavallers a ses corresponents cadires y Sa Magestat al soli, en dit Cor a la banda de S. Joan.

Los cantors y tota la Capella Real se trovaban al presbiteri y cantaren solemnes Vespres al orga de la Catedral, y acabada la funció se'n anaren, essent ja de nit, al Palau ab Sa Magestat, hont soparen espléndidament.

L'endemá dia 6, que era diumenge, a les nou hores, sortí Sa Magestat del Palau acompanyat dels susdits cavallers, ab los mateixos adornos del dia avans, y processionalment se dirigiren al carrer Ample, Santa Maria de la Mar, carrer de Montcada, Plassa de la Llana, Baixada de la Presó, Palau del Rey, y entraren per la porta major de la Catedral, sonant los ministrils, *sacapuchos*, clarins y trompetes.

Estava esperant aquí lo Ilm. y Excm. Bisbe de Vich, ab un aspersori pera donar aygua benehida a tota la ilustre comitiva; se assegueren tots al Cor y S. M. al soli. Y dit senyor Ilm. y Em. don Guillem Ramón de Vich, comensá la Missa solemne, cantant los xantres de la Capella Real acompanyats de l'orga d'aquesta esglesia, y arribant al ofertori se alsá S. M., de

son soli, y acompanyat ab gran cerimonia dels Reys d'Armes y Mestres de Cerimonies, se encaminá al presbiteri y oferí S. M. una pessa de quatre ducats d'or y se'n torná a son soli, amb la mateixa pompa.

Anaren després a oferir tots los cavallers un ducat d'or cada hú, y de dos en dos, acompanyats dels Reys d'Armes y Mestres de Cerimonies, y habent ofert se'n tornaren a ses cadires; de la mateixa conformitat anaren a oferir los demés, sens mourers los segons fins asseguts los primers. Oferiren després altra vegada de la mateixa conformitat per los difunts, y los Mestres de Ceremonies deyen el nom del cavaller difunt.

Acabat l'ofertori, pujá a la trona un capellá que digué una Oració de les excelencies de l'Ordre del Toyssó, y finalment, acabada la Missa, S. M., ab los Cavallers se'n tornaren al Palau del Rey, proper á la Catedral, y en la gran Sala, que estava ricament adornada, s'assegué S. M. al soli, y demés cavallers, hont tingueren un espléndit dinar.

A la tarde, a les 3 hores, torná S. M. ab los demés cavallers a la Catedral, revestits de doi, corresponent també de dol los adornos de la mateixa Esglesia, y cantaren solemnement les Vespres de Difunts, y, acabades, se'n tornaren al Palau.

Lo día següent, que era dilluns y 7 de Mars, al matí a les 9 hores, aná S. M. a la Catedral, ab los demés cavallers, y, asseguts a ses respectives cadires del chor, se cantá un Aniversari solemne pera les ànimes dels difunts de l'Ordre. Al presbiteri, al lloch prop de la brandilla, hi havia una brandolera ab sos ciris grosos y ab les armes dels difunts cavallers. Arribant al ofertori, ab les mateixes ceremonies del dia antecedent, s'alsá del soli S. M., y prenent son ciri, ab les armes, l'oferí, y aixís los demés cavallers oferiren son ciri cada hu ab ses propies armes, y havent ofert tots, torná S. M. a oferir lo ciri del seu avi l'Emperador Maximiliá, y aixís mateix tornaren a oferir los demés cavallers pera los difunts, y los Mestres de Ceremonies deyen que aquell cavaller pera qui oferien era mort, nomenant-lo per son cognom. Oferiren sempre així fins acabada la Missa, que cantá lo Ilm. senyor Bisbe de Burgos, ab molta solemnitat.

Se'n torná S. M. ab los demés cavallers al Palau proper de la Catedral hont dinaren esplendidament.

A les 3 hores de la tarde del meteix dia 7, torná la ilustre comitiva a la Catedral, que's trovava adornada com lo primer dia, y revestits los Cavallers de domás color blanch molt rich y ab lo Toyssó, ohiren les solemnes Vespres y Completes, que's cantaren com l'altre dia.

En lo següent, que era dimars de Carnestolendas y dia 8, a les 9 del matí, torna altre vegada S. M. ab los Caballers, pero sens processó, ab lo vestit blanch com ahir a la tarde, y ohiren la Missa que cantá lo Ilm. senyor Bisbe de Gràcia, (1) de la Ciutat, y en ella solament oferí S. M. acompanyat de tots los Caballers de l'Ordre ab los Reys d'Armes y Mestres de Ceremonies.

(1) Bisbe titular.

Acabada la funció tornaren al Palau, hont dinaren, y se doná fi a les festes del Toysó d'Or.

Se conclougué finalment lo Capítol al Palau del Rey y foren nomenats quatre Caballers que ocupessin altres tantes places que estaven vagants, y aixís se complí lo nombre de 50 (sens incluír lo Quefe) que, en virtut de la citada Butlla de Lleó X, se establí augmentant 20 places a les 30 del primitiu institut, que fins eix temps se había observat.

Los novament elegits foren los següents; los escuts dels quals, perque no capigueren al Chor de dita església, se pintaren als guardapols dels caixons de la sagristia, que era una pesa molt rica.

Christern II, rey de Dinamarca.

Segimón I, rey de Polonia la Grant.

Jaume de Luxemburg, comte de Gauri.

Adriá de Croy, comte de Reux.

Barcelona que en lo discurs de les centúries ha celebrat a la Seu de Santa Creu y Santa Eularia un incalculable nombre de festes solemníssimes, se gaudi molt y molt en hostatjar al qui, essent son monarca, ho era ensemps d'Alemanya, y foren per dita ciutat dies de joya los en que l'Ordre del Tusó d'or celebrá Capítol a la Seu de Santa Creu y Santa Eularia, comensantse los actes la vigilia de Sant Oleguer, y cloentse lo dia avans de Sant Paciá, abbós bisbes de Barcelona.

No preteném defensar, en absolut, el que no sian, per cap motiu, mudats d'emplacament els Chors de les nostres Catedrals. Al contrári, creyém no sols convenient, si no oportuniíssim y fins necessari, que desapareixen del lloch que ocupan, p. e., els Chors de les Catedrals de Vich, de Gerona, de Tarragona, de Manresa y de Sant Joan de les Abadesses, com se feu acertadament ab el chor de la iglesia de Sant Cugat del Vallès. Quan aqueixes dependencies no tenen propiament, història, ni gran vàlua artística ó arqueològica, en hora bona que se'ls trasládi al presbiteri, ó en altre lloch del temple que no destórbin sa visualitat, ni fassin nosa als fidels. Empró, quan aqueixos Chors tenen un significat major, quan no destrueixen la perspectiva y ajudan á donar major grandiositat al sagrat edifici, com passa en el de la nostra Seu, la *destrucció* del mateix, trasladantlo, no equival ja á una *reconstrucció*, tota vegada que s'haurian de mutilar molts elements, no concretats aquéstos solament á unes quantes cadíres.

En aquest punt, el *remey* dels partidaris del trasllat del chor, es molt pitjor que la *malaltia*, si es que sia, de vritat, un mal irreparable lo que's feu en nostra Seu.

Un dels mes ardorosos partidaris de la destrucció, disfressada ab una *reconstrucció*, retrau arguments de tota mena, fins portant

á colació unes frases, dites per S. S. Pius XI, sobre la *intangibilitat de certes lleys contraries á la Iglesia*, que no tenen res que véure ab la *intangibilitat* del Chor de la Catedral barcelonina.

Qui nimis probat nihil probat, segons el conegut aforisme legal.

Es una garrafal errada sostenir, que «el cor de la Seu no pertany á cap grémi de crítics d'art, *sino que pertany al Capítol catedral*, presidit pel bisbe, que es la institució eclesiástica á la qual, la unica propietaria, la Esglesia, l'ha confiat».

Aplicant aquest principi; essent, donchs, *propietaris* de la Catedral de Barcelona, els prebendats, póden *frueres, utére et abutere*, segons entenia els drets del domini el paganisme romá, y aixís, també poden canviar d'ella lo qué vulgan y cóm vulgan y fins tirar-la á terra y véndres el solar que'n resulti...

D'aixó al bolchevisme no hi ha gayre distancia.

Me permeto calificarho aixís, perquè, si es ofensiva la paraula, no ho es menys el motejarnos de *fetitxistes* als que som partidaris de respectar el Chor de la nostra Seu: y, per la meua part, me tinch per molt honorat en figurar en el nombre dels quins *han engegat la sèrie de bengales romántiques y sentimentals*, encara que no s'adiguen prou ni ab el temperament, ni ab la edat, ni ab la ideologia dels contra-opinants, com diu Mn. Trens en la *Gazeta de les Arts* en el número de Janer ultim, al aludir, poc caritativament, als qui opinan contra éll, en lo qual li fá bona companyia Mn. Josep Tarré, oblidantse de la «*vehement indignació*» que, de primer entúvi, li causá lo que ha motivat la polémica esmentada.

Lamentable es que s'hági prescindit del *suaviter in modo*, y, es incompreensible que per un sacerdot ilustradíssim s'han demanat ...«camins y solucions que fassen possible, ó menys cara, la redempció d'*aqueixa berruga* (el Chor de la Seu), que ha desfet la bellesa y magnificencia de la nostra Catedral.

Aqueixa berruga es la que's tracta de conservar, y no *extirparla* de la bellíssima Seu Barcelonina.

Deus conservet eam et ne tradat eam im manu inimicarum ejus. Amen.

PELEGRÍ CASADES Y GRAMATXES

NOTA.—Figuráren en la exposició de fotografies de conjunts y detalls del Chor de la Catedral, les següents:

Fotografia del Chor, part lateral dita de Sant Pere, ó del Evangéli, y perspectiva del absíde ab el retáule major, ampliada y miniaturada per En Manuel Font y Torner (q. e. p. d.).—Fotografies obtingudes pel sóci se-

nyor Enrich Vilaseca. Conjunt de la cadirada, y perspectiva del àbside, (part del Evangeli).—Conjunt de la cadirada, part de la Epístola, perspectiva de la nau lateral y part inferior del cimbóri.—Conjunts de la trona y de la cadirada del Chor.—Facistol y cadirada, (fragment).—Detalls de la cadirada dels Canonges y dels Domers.—Detalls dels pinacles.—Cadira del bisbe.—Escala y reixat de la trona.—Conjunt de la trona.—Plafons de separació de les cadirades. (Notables treballs de talla, representant escenes del Vell y del Nou Testament).—Plafó esculpturat ab l'escut de la Catedral.—Colecció de fotografies dels assumptos que decoran les *misericòrdies*. (Interessantíssima per la varietat d'escenes representades y motius ornamentals) —Colecció de fotografies dels medallons que decoran els extrems dels brassos de les cadirades. (Molt notable per els treballs de talla y la imatgeria variadíssima que contenen).—Váris dels escuts dels monarques y nobles que concorregueren al primer capitol de la Ordre del Tussó d'or, en 1518.—Vistes totals del Rerachor.—Detalls dels murs laterals; de la escala de la trona; y escut del bisbe García.—Alts relleus dels plafons figurant escenes del martiri de Santa Eulàlia.—Imatges de la Santa, y dels Sants Olaguer, Sever y Raynon de Penyafort.—Detalls de les columnes, pedestals y frisos del Rerachor.

Formant un conjunt de 162 fotografies.

Costums populars de Barcelona

MAIG

ELS antics pobles gentils celebraven en aquest mes grans festes, dedicades als déus de les flors, com a manifestació de joia per haver arribat al temps de les flors i a l'època més gemada i bonica de l'any. D'aquells reculats costums, han quedat algunes restes representades per la festa de l'arbre de maig, que, fins fa ben pocs anys, encara se celebrava en vàries poblacions catalanes. A Barcelona també ha arribat fins a època moderna alguna reminiscència del costum pagà, puix per espai de molts anys era plantat un pi davant el presbiteri de la Seu, el dia primer de maig; també se'n plantava un en el pati de la casa de la Canonja, per disposició del fundador de la Pia Almoina, segons la qual podien anar a menjar a la casa canonical, tots els familiars que en tinguessin necessitat. Aquest costum, fa molts anys perdut, servia, segons els contemporanis, per a recordar el bosc de pins

que hi havia hagut en el lloc que ocupa la Catedral, en el qual predicà la llei cristiana, Sant Jaume, en la seva visita a la nostra ciutat, i hi féu també la primera creu amb dues branques de pi. La data, però, en què se celebrava la festa del pi, ens revela que el seu origen era gentilic.

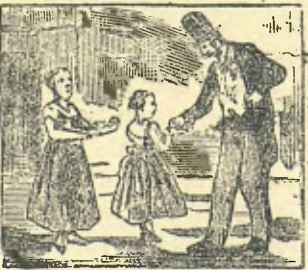
Dia 3. Invenció de la Santa Creu. A les set del matí se celebra la benedicció del terme i de tota la ciutat. El capítol catedral puja dalt el terrat de la Seu, al peu de la creu que hi ha instal·lada

damunt la clau de la volta del presbiteri, que, segons la tradició, coincideix amb el lloc en el qual Sant Jaume féu la primera creu que hi hagué en la nostra ciutat. Per aquesta raó, la nostra Seu fou posada sota l'advocació de la Santa Creu. És l'únic dia que el poble pot pujar lliurement al terrat de la Seu.

La Seu celebra una solemne festa religiosa, que pot ésser considerada com la del seu patronatge, i amb tal motiu és permès que les dones puguin pujar al presbiteri, cosa privada des dels temps del bisbe Ricoma (exceptuada la reina i les seves dames). El Divendres Sant, l'accés és solament tolerat.

Abans, tots els menestrals guarnien les capelletes de llurs establiments i obradors amb gran abundor de roses i altres flors oloroses. Les capelletes guarnides pels escolanets a l'entrada de les esglésies són encara un record d'aquest costum.

Avui solien inaugurar-se els berenars, que no es feien des del dia de Sant Miquel, puix la curtedat de la tarda feia que se sopés més aviat. La mainada fa encara una capta el producte de la qual abans era destinat al primer berenar de la temporada; però

El captiri infantil del Dineret de la Santa Creu

avui no se sap perquè es fa. Van pels carrers amb un platet de pisa, damunt el qual porten una creu feta amb roses, i deturen els vianants tot dient els següents versos. Si es dirigeixen a un home li diuen:

*Vostè, senyor galant,
que té la cara com un diamant,
un dineret per la Santa Creu?*

Si la interpellada és una senyora, li diuen:

*Vostè, senyora hermosa,
que té la cara com una rosa,
un dineret per la Santa Creu?*

Cal remarcar que la mainada actual inverteix els termes i diu:

*Vostè, senyora Rosa,
que té la cara tan hermosa...*

Com en moltes de les captes infantils, si no s'obté el resultat que es desitja, s'insulta al requerit. Si és un home li diuen:

*Vostè, senyor galant,
que li cauen les tripes
pel darrera i pel davant.*

I a les senyores:

*Vostè, senyora hermosa,
que és tota una merdosa.*

Dia 6. Sant Joan Evangelista. En tots els calendaris està assenyalat el dia d'avui amb lletres de tipus més gros que tots els altres de l'any, per la raó que Sant Joan *ante portam latinam* és el Patró dels caixistes i impressors. Encara que molts ho ignoren, segueixen assenyalant aquest dia, per rutina, en caràcters sobresortints. Segons les Sagrades Escripures, Sant Joan Evangelista era un eloqüent orador i un gran predicador de la nova llei de Crist. Això perjudicava i mortificava els gentils, els quals, un dia que sortia de Roma, el varen prendre, i al peu de la Porta Llatina

el posaren dintre una caldera d'oli bullent, per tal de fer-lo morir escaldat; mes el Sant sortí de l'oli tan fresc i sà com li havien posat i continuà amb més fe que mai les seves predicacions contra el paganisme i en pro de la doctrina cristiana. Cercant els impresors un protector del seu ofici, un xic difícil de trobar entre els treballs dels antics sants, perquè l'art d'imprimir és d'invenció moderna, veieren una certa afinitat entre l'oli bullent de la caldera en què fou tirat Sant Joan i la fosa de plom per a produir els caràcters d'impremta, i per aquesta relació el nomenaren Patró.

També és Patró del Col·legi de Notaris, els quals havien celebrat una gran festa, anys enrera, en tal dia.

Dai 11. Sant Ponç, advocat contra les xinxes. Des de temps molt reculats s'havia celebrat una important fira d'herbes en el carrer de Carders, i una gran festa religiosa a l'església de Sant Cugat del Rec, on es conserva una imatge del Sant que havia gosat de gran devoció popular. Des de fa una trentena d'anys, escassament, no sabem per quina raó, la fira d'herbes i d'altres productes camperols (formatges, mel, moixernons, arrop, etc.) s'ha traslladat al carrer de l'Hospital. Se celebra una gran festa en honor del Sant, en l'església d'aquesta casa de beneficència, en la qual hi ha una imatge que gosa també de gran devoció.

De bon matí el capellà surt de l'església i fa tot el curs de la fira, que arriba des de la Rambla fins més enllà de la plaça del Padró, i beneeix les herbes. El poble les compra amb gran fruïció i els atribueix nombroses virtuts curatives i de tot gènere. L'any passat fou rigorosament privada la venda de cap altre article que no fos herbes, i es digué que l'Ajuntament tenia el propòsit de privar la fira, l'any present, per haver-ho demanat varis industrials d'aquell carrer. Aquesta fira és concorregudíssima, i les herbes que en ella es venen assoleixen una quantitat força important.

Degut al martiri que el poble diu que sofrí el Sant, se'l té per advocat contra les xinxes. Per això aquest dia es fa neteja amb la creença que el Sant farà fugir els insectes durant tot un any. També es creu que la fortor de les herbes beneïdes comprades a la fira, esquiven les xinxes.

Dia 12. Sant Pancràs o Barancat. Aquest Sant havia gosat de gran veneració en la parròquia del Pi, durant el segle XVI, en què se'l coneixia amb el nom de Barancat, que és el correcte, en català. La devoció va decaure, i no tornà a ésser restablerta fins

a mitjan segle passat. Fins es va perdre la noció del nom del Sant, i quan novament va merèixer el favor dels fidels, aquests l'anomenaren Pancràs, adaptació del nom castellà.

L'any 1848, el gremi de teixidors es va posar sota la seva advocació, i li va dedicar un altar en la parròquia de Santa Maria de la Mar. Celebrava una festa religiosa molt lluïda. Tot l'art tèxtil, que era el més important de la nostra ciutat, feia festa, per això podia considerar-se dia de mitja festa. Oïda missa, es feia una sortida al camp, generalment a la font d'en Xiroto, a la Muntanya Pelada; hom feia molta broma i gatzara. La crisi industrial de fi del segle passat, que recaigué molt marcadament damunt l'art tèxtil, féu decaure la devoció avui mig oblidada en aquest sentit.

Sant Barançat és considerat advocat de la feina i de la salut. D'això deriven els proverbis *Sant Pancràs, salut i feina*, i

*Sant Pancràs,
doneu-nos feina
pel nostre braç.*

En aquest aspecte, d'alguns anys ençà s'ha restablert, al Pi, la devoció al Sant. Avui dia l'església es veu concorregudíssima de fidels, fins al punt de fer difícil l'accés al temple. En caure la tarda, durant uns quants anys, s'havia organitzat una llarga i vistosa processó, que seguia els carrers jurisdiccionals de la parròquia. L'any passat fou privada per les autoritats per raons d'ordre urbà.

Dia 15. Sant Isidre. Aquest sant madrileny restà oblidat de tothom per espai de molts segles. Molts ignoraven la seva existència. A darreries del segle xvi, el rei d'Espanya se sentí greument malalt, i els metges no li endevinaven el remei; la reina va demanar amb gran fervor a Sant Isidre que l'ajudés. Ell féu el miracle de curar el rei, i d'això nasqué la fama del sant pagès. Els camperols catalans el prengueren per Patró, postergant els que fins aleshores els havia protegit: Sant Galderic, pagès rossellonès; Sant Medí, pagès vallesà, i els sants armenis Abdon i Senent, venerats per tota la nostra pagesia. L'actitud dels pagesos catalans no fou seguida per cap altra contrada espanyola, i, cas estrany, Sant Isidre només és Patró dels pagesos catalans.

La parròquia de Santa Maria de la Mar, en el segle xvi, inicià aquesta conducta. Ara se celebra una processó per l'interior del temple; els que hi concorren porten un ciri i un ram.

En la parròquia del Pi cada any celebra la seva festa, l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre. Antigament l'altar era guarnit amb arreus de conrear la terra, fruita i verdures.

En el barri exterior de Gràcia, agregat a la ciutat de Barcelona, de la qual formava el cinquè districte, habitat principalment per pagesos i gent camperola, se celebrava una gran festa, que tenia tanta importància com la mateixa Festa Major, puix als elements camperols era més simpàtic Sant Isidre que la Mare de Déu. Celebraven un ofici solemne en l'església dels Josepets, després del qual feien una lluïda processó. Acabada aquesta, s'armava un gran ball de rams a la mateixa plaça, al so de la típica tonada que tan bé encaixa amb la cançoneta:

*Cinc sous i mig el vano;
mitja pesseta el ram;
pàga-li, Joan, a la Marieta;
paga-li, Joan, el vano i el ram.
No li vull pagar,
perquè no el voldria;
no li vull pagar,
perquè no el voldrà.*

S'encantaven ventalls, i es procurava que obtinguessin un preu un preu ben alt, perquè el producte ajudés a pagar les despeses de la festa. Els rams eren venuts a preu fix. El qui adquiria el primer ram tenia dret a ballar el primer ball amb la noia escollida; podia convidar els amics i coneguts. El segon ball era propi dels obrers i *pomeresses* de l'altar de Sant Isidre (el mot *pomeressa* és una corrupció del terme *promeressa*, femení de *prom*, contracció i forma vulgar de *prohom*, sinònim de *pavorde*, obrer, majoral o *macip*, càrrecs d'honor en les confraries, encarregats d'administrar els altars del Sant Patró i d'organitzar les festes). Al tercer ball, podia prendre part tothom.

A la tarda, continuaven les ballarugues a la Plaça d'En Rovira o a l'era de ca l'Alegre. Els anys que les collites havien anat bé i, per tant, el jovent pagès tenia per a gastar, el diumenge següent es feia una tornaboda de la festa, consistent en un ball, ja al ras, ja en la sala de l'Esmeralda o en la de can Pioc, les dues més antigues de Gràcia. En elles també es feia el ball, si algun any s'esqueia ploure el dia de Sant Isidre.

Eren molts els barcelonins del nucli de la ciutat que aquell dia

anaven a Gràcia, sobretot el jovent amic de la ballaruga. Molts hi anaven a dinar o a berenar, fent com a mig dia de camp. Era obligat de menjar faves. Els pagesos solien menjar-les estofades, i els ciutadans, amb medalles, o sigui, amb tallets ben prims de botifarra ben ampla. Un barceloní de mitjan segle passat, no hauria pogut concebre el dia de Sant Isidre sense menjar aquest plat tradicional, especialment si s'anava a berenar o dinar a fora.

Dia 17. Sant Pasqual Bailon. No sabem per quina raó els pescadors creuen que aquest sant és un gran protector de la pesquera. Portats per aquesta creença, les pescadores barcelonines, a la tarda, anaven a ballar davant la imatge del Sant un ball rodó al so d'una estrofolària cantarella. Aquesta cerimònia estranya era feta primer en el convent de Menorets de Sant Francesc, on era venerada una imatge del Sant, i, després dels fets del 1835, en què fou cremat el convent, en l'església de Sant Just. No sabem si la imatge del desaparegut convent de Sant Francesc passà a l'església de Sant Just o bé si les pescadores, en desaparèixer aquella, en cercaren una altra que se li assemblés, per a dedicar-li la seva dansa, creient que devia ésser el mateix; però és el cas, que les bones dones, a Sant Just, no feien el ball rodó davant Sant Pasqual, com elles creien, sinó davant Sant Bernardí de Sena, que també havia pertangut a l'orde franciscana i, per tant, portava els mateixos hàbits.

La cosa fou presa a riota per la gent que cada any acudia a l'església a veure cantar i ballar les pescadores. L'any 1861, creient el Vicari general que havia esdevingut un espectacle grotesc, manà que fossin tancades les portes de l'església de Sant Just. El disgust de les pobres pescadores fou gros, puix veien la ruïna de l'ofici ja que el Sant, indignat, els retiraria la protecció i no podrien pescar ni un infeliç peixet.

Primer Diumenge. A Santa Maria de la Mar se celebra la festa de la Minerva, popularment de les roses; en la solemne processó es fa present d'un ram de roses a tots els assistents.

Darrer Diumenge. A la parròquia de Santa Maria se celebrava una solemne processó, organitzada per la Cort de Maria. Hi anava un gran estol de noies vestides de blanc amb vel i corona, i a la mà portaven un lliri blanc o un atribut de la lletania. Avui es fa per l'interior del temple i pels carrers del voltant.

Aquesta processó fou establerta als voltants de l'any 1850. Data d'aquella època el costum de fer la primera comunió pel mes de maig, puix abans solia fer-se pel de novembre, exceptuats els col·legis de l'Ensenyança i de la Doctrina, que la feien el primer diumenge després de la Pasqua florida. També és d'aleshores el costum del vestit blanc; abans el color era indiferent.

Pasqüetes. Nom donat al primer diumenge després de Pasqua florida. Es feia el combregar general; Nostramo era portat als malalts impossibilitats de sortir de casa. S'organitzava una processó formada per feligresos amb atxes enceses, pels cantors de la capella i per una cobla de ministrils que tocaven les xeremies. Eren especialment visitats els Hospitals i cases de beneficència.

En haver de sortir el combregar de la parròquia, demanat per algun feligrès malalt, és costum de tocar una campana, que anuncia la sortida de Nostramo. Abans, tots els feligresos que es trobaven disposats a sortir de casa, feien cap a l'església amb un ciri, per a formar processó i acompanyar Nostramo. Les esglésies, segons llur importància, tenien a sou dos o tres músics, els quals acudien per a acompanyar el combregar amb una tocada especial, tota planyívola, especialment a la nit. Quan se sentia el toc llastimer, a la nit, la gent es llevava i treia un llum a la finestra, i ensem resava una oració per aconseguir una bona mort o un bon remei al malalt. Un record del toc de gralles és la campaneta que ara toca l'escolà. Les famílies riques que tenien cotxe, abans molt escasses, en sentir el toc de combregar, enviaven seguidament el seu vehicle a la parròquia, perquè Nostre Senyor en fos servit; ho tenien a gran honor. Són moltes les germandats i confraries, especialment les més antigues, que en els estatuts posen l'obligació d'acompanyar el combregar, quan un germà el reclama. En aquell temps, quan el combregar passava per davant del Teatre de la Santa Creu (l'únic que hi havia), se suspenia la funció, l'orquestra es girava de cara al carrer i tocava la marxa reial, i els actors i el públic s'agenollaven i resaven plegats un parenostre, fins que des de la porta del local no se sentia la campaneta. Seguidament es reprenia l'espectacle fins que es tornava a sentir el combregar, de retorn de la visita al malalt.

El poble diu que si mentre un condemnat a mort és portat al suplici, es creua pel camí amb el combregar, i el capellà que el porta posa Nostramo damunt el condemnat o tan solament el cobreix amb el paraigües el condemnat resta lliure.

L'Ascensió. Aquesta diada se celebra quaranta dies després de la Pasqua de Ressurrecció o florida. Sempre s'escau en dijous com bé ens diu la corrandà:

*Tres dijous hi ha dintre l'any
que llueixen més que el Sol:
Dijous Sant, Dia de Corpus
i el Dia de l'Ascensió.*

Hom creu que és el primer dia que comença a calorejar. La setmana en què s'escau l'Ascensió és anomenada setmana de les lletanies; i abans, quan la gent pastava a casa i portava el pa a coure al forn, es creia que en aquesta setmana no es podia pastar, puix que el pa es floria i es malmetia, creença molt estesa encara arreu de Catalunya. El dilluns, dimarts i dimecres de la present setmana se celebren tres solemnes processons en record d'haver-se lliurat el Delfinat, d'una gran plaga que patia, per mitjà de processons, oracions i dejunis. La primera va de la Seu a Santa Maria; la segona, de la Seu al Pi, i la tercera, de la Seu a Sant Just. Abans hi anaven el Capítol Catedral i el municipal; aquest fa anys que es descuida d'anar-hi. Els clergues, durant el curs, canten les lletanies, d'això prové el nom de la setmana.

Abans era el primer dia en què les persones acostumades a fer sortides a fora feien la primera sortida; se li concedia més importància que a les del Dimecres de Cendra i Dilluns de Pasqua. S'obrien al públic els berenadors i casetes de menjar dels afores que no ho havien fet els dos dies abans esmentats.

Pasqua de Pentecosta, popularment Pasqua granada. En aquest dia són beneïdes les fonts baptismals, i el poble acut a les esglésies a buscar aigua beneïta, la qual porta a casa per a omplir la piqueta del capçal del llit i per a altres fins més o menys supersticiosos.

Se celebra una fira de bens en el mateix lloc que en la Pasqua anterior; però no és, ni de molt, tan important com aquella. En les cases que compraren un be, la Pasqua passada, l'han mantingut i engreixat de Pasqua a Pasqua, surten a fer una fonatada aquests dies per tal de menjar-se'l.

La nota més típica de Barcelona vuitcentista en aquesta diada, era l'aplec a l'ermita de Sant Mus, situada en el terme municipal de Rubí. Hi havia vàries societats o colles, formades exclusivament

per a concórrer a aquest aplec. La devoció al Sant, nasqué al barri del Raval; allí es va formar la primera colla, integrada només per xatos, puix es deia, no sabem si humorísticament o per creença, que Sant Mus era Patró dels xatos. La devoció al Sant es va estendre molt i ben aviat calgué rellevar de la condició d'ésser xato, que primer havien imposat als que desitgessin formar part de la colla. Alçada aquesta restricció, aviat entrà en la societat un gran bé de Déu de jovent, que no es conformà amb certs arcaïsmes de la colla. S'originaren serioses divergències que foren resoltes en una reunió en la qual la gent vella varen estar en minoria, acordaren retirar-se de la colla primitiva i formar-ne una altra a la seva manera. Abandonaren amb molt de sentiment la bandera de la colla, puix, tot i caure l'entitat en mans novelles, legalment la primera societat no deixava d'ésser tal i com la varen fundar els seus establidors. La nova entitat'es va veure en el cas de haver de fer una nova senyera. Les dues colles prengueren els noms pintorescos de *Els xatos nous de la bandera vella*, i, *Els xatos vells de*

la bandera nova, títols que foren la riota dels nostres avis i pares. Anys més tard, el número de colles arribà a ésser molt nombrós, i algunes arribaren a comptar més de 600 membres.

Els associats posaven un tant cada setmana a fi de reunir amb poc esforç la quantitat necessària per a concórrer a l'aplec. Portaven un uniforme especial, consistent en barret de palla o de feltre tou, segons les colles; brusa de coloraines; pantalons de cotó, de to clar; calçons, i espadnyes de vetes. Si durant l'any havia mort algun company, la cinta de la brusa, la del barret i la corbata, eren de color negre. Portaven una motxilla de roba, ordinàriament negra, en

Indumentària pròpia dels membres de les Colles de Sant Mus

la qual duïen un got de vidre, un plat de llauna, cullera i forquilla de boix, i tovalló de fil. Indumentària i atuells eren renovats cada any.

L'abanderat i els cordonistes

Els gastadors amb els atuells culinaris de fusta

Abans de sortir, el dissabte abans de Pasqua, anaven a acomiadar-se de les autoritats, tots formats, capitanejats per l'abanderat que duïa l'ensinya de la colla, de la qual penjaven dos cordons que eren portats pel comptador i bossier. Anaven formats en dues fileres i marcaven un pas militar. Els més alts, que eren nomenats gastadors, anaven davant i portaven gegantines culleres, forquilles, graelles, etc., de fusta, per l'estil de les colles de caramellaires; els seguien varis carros que portaven la minestra i els atuells.

Sortien precisament pels portals de l'Àngel i d'Isabel més tard; tot el camí anaven a peu, però feien varies estacions. Caminaven tota la nit, i feien cap a Rubí, a la matinada. Era privat l'hanar-hi

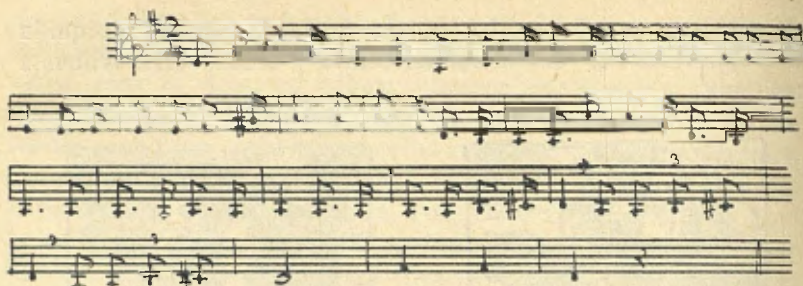

Els membres de la colla

L'orquestra

dones i mainada. Portaven instruments populars i rústecs, amb els quals tocaven una mena de marxa popular. Cantaven una cançó tradicional que deia així:

Tornada de la cançó

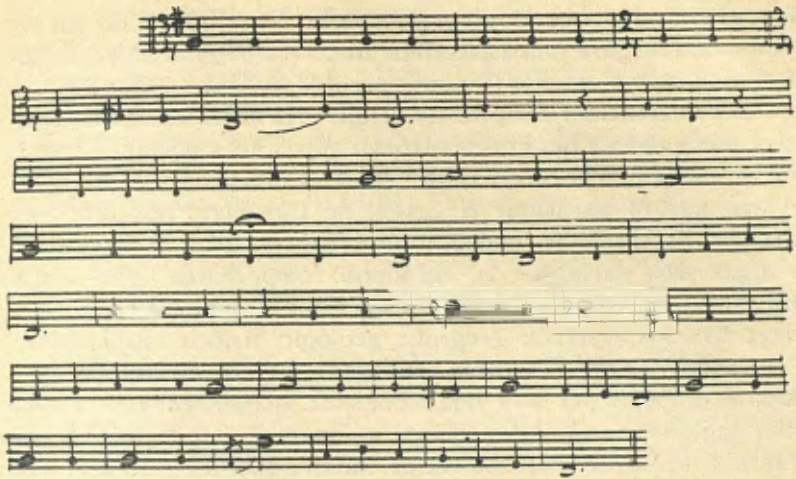
*A la nostra colla
de dones no en volem,
que porten criatures,
que donen gros turment;
les criatures ploren,
i això és un desconsol;
portem barrets de palla
perquè no ens toqui el sol.*

*Tirem endavant,
tirem endavant,
tre, tre, tre, tre.*

*En 'sent a Rubí,
a la Plaça Major,
allí armarem un ball
que en serà el ball-rodó.
Allí no hi volem modes,
tothom balli a son gust;
venim de la muntanya
de visitar Sant Mus.*

*Tirem endavant,
tirem endavant,
tre, tre, tre, tre.*

Passaven tots dos dies saltant, ballant, jugant i cantant. Retornaven a la ciutat cap-al-tard del dilluns. Les mullers i mainada els anaven a rebre a Gràcia o als glacis fora de les muralles. Venien estragats i cansats, però encara amb ganes de bromejar. Duien atxes de vent, i abans d'entrar a la ciutat, solien fer una ballada especial que anomenaven l'un-dos-tres. Com que tots els

Tornada del ball

ballaires portaven atxes de vent, en evolucionar produïen un efecte fantàstic. Tot Barcelona sortia fora els portals a veure arribar les colles de Sant Mus i a presenciar el ball.

JOAN AMADES

(Continuarà)

Crònica

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

JUNY DE 1929

Ressenya d'una Excursió a l'Alt Vallès Occidental.—Com estava anunciat, el dia 7, el senyor Joan Danés i Vernedas donà una conferència en la qual, tot ressenyant l'excursió efectuada a la susdita comarca catalana, parlà de la visita que amb aquesta avinentesa es va fer a l'església parroquial de Gallifa amb motiu de les obres de restauració que s'hi portaren a terme.

Després de fixar els límits geogràfics del Vallès, remarcà la valor cultural i industrial de Sabadell, que per la seva indústria pot col·locar-se al nivell de les ciutats industrials de més anomenada. Posà de relleu, també, la importància de la vida cultural de Sabadell, refinada en literatura, selecta en arts i oficis, i autònoma en

les adaptacions que el progrés importa. No oblidà de dir que recentment inaugurarà una esplèndida biblioteca popular en el magnífic palau de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis.

El conferenciant esmentà els detalls més notables de les esglésies, monuments i llocs que es troben al pas del caminant en sortir de Sabadell, per la carretera de Prats de Lluçanès, i assenyalà d'una manera particular el castell de Castellar, restaurat amb molta cura, la imatge romànica de la Mare de Déu de les Arenes i algun dels paisatges del riu Ripoll, comparables - diu - als de Suïssa. Li meresqué un especial elogi Sant Llorenç del Munt, en els seus diversos aspectes: geogràfic, geològic, històric i llegendari.

Descriuí la vall de Gallifa i féu notar la seva admirable situació, a propòsit per a la vida monàstica. Actualment encara hi ha cinc esglésies romàniques, una de les quals és la que s'està restaurant a iniciativa del seu rector, Mossèn Joan Font i Valls. Amb aquesta restauració, es fa més digna una casa de Déu i es retorna a la pàtria un preuat monument.

Descriuí també una altra església de l'esmentada vall, que fou priorat del Monestir de Sant Cugat del Vallès. Dedicà un record a la masia Prat de Dalt, camí de Caldes de Montbuy, en la qual Balmes escriví «El Criteri».

Ressenyant el retorn, recordà que en el Santuari de la Salut, es troba l'emplaçament d'Arragona, estació de la via romana de Càdiç a Roma, l'itinerari de la qual consta en els famosos vasos Apolinaris.

Aquesta interessant conferència fou il·lustrada amb projeccions de diapositives, facilitades pels senyors Roig, Genovart, Casañas i Codina.

Sessions de Projeccions.—Els dies 14 i 21 es projectaren unes magnífiques diapositives de diversos indrets de Catalunya.

Junta General Ordinària.—El dia 28, tingué lloc la reglamentària Junta General Ordinària de socis, en la qual, després de feta la renovació de càrrecs de la Junta Directiva, aquesta quedà constituïda en la següent forma: President, senyor Francesc de P. Maspons i Anglasesell; Vice-President, senyor Eduard Fontserè i Riba; Secretari Primer, senyor Lluís G. Olivella i Arenas; Secretari Segon, senyor Joaquim Saltor i Madorell; Tresorer, senyor Joan Nonell i Febrés; Vocal Bibliotecari, senyor Josep Franch i Mestre; Vocal Conservador del Local, senyor Fèlix Turull i Fournols; Vo-

cal Arxiver General, senyor Manuel Comella i Seguí; Vocals, senyors Antoni Bergnes i Serrallach, Ignasi Folch i Girona. Lluís Estasen i Pla, Ramon Argilés i Bifet (President de la Secció d'Arquitectura), Josep M.ª Batista i Roca (President de la Secció de Folklore), Francesc de P. Blasi i Vallespinosa (President de la Secció de Fotografia), Josep M.ª Ros i Vila (President de la Secció d'Esports de Muntanya), Pau Vila i Dinarés (President de la Secció de Geografia i Geologia), Pelegrí Casades i Gramatxes (President de la Secció d'Arqueologia i Història) i F. Xavier Almirall i Castells (President de la Secció d'Enginyeria).

COMISSIÓ DE PUBLICACIONS.—President, senyor Francesc de P. Maspons i Anglasell; Vice-President, senyor Francesc de P. Blasi i Vallespinosa; Tresorer, senyor Joan Nonell i Febrés; Vocals, senyors Josep Franch i Mestre, Joaquim Saltor i Madorell i Josep M.ª Guilera i Albiñana.

COMISSIÓ DE REFUGIS.—President, senyor Francesc de P. Maspons i Anglasell; Vice-President, senyor Manuel Comella i Seguí; Vocals, senyors Lluís Estasen i Pla, Enric Ribera i Llorens i Albert Oliveras i Folch.

COMISSIÓ DE COORDINACIÓ DE TREBALLS EXCURSIONISTES.—President, senyor Francesc de P. Maspons i Anglasell; Vice-President, senyor Josep M.ª Batista i Roca; Vocals, senyors Josep Torent i Sostres, Lluís Creus i Vidal i Joaquim Saltor i Madorell.

COMISSIÓ D'INFORMACIONS.—President, senyor Francesc de P. Maspons i Anglasell; Vice-President, senyor Ferran Cuito i Canals; Vocals, senyors Manuel Cases i Lamolla i Antoni Homs i Ferrés.

SECCIÓ D'ARQUITECTURA.—Després de la Junta General Ordinària celebrada el dia 6, la Junta Directiva d'aquesta Secció quedà constituïda en la següent forma: President, senyor Ramon Argilés i Bifet; Vice-President, senyor Manuel M.ª Mayol i Ferrer; Secretari, senyor Joan Vives i Figuerola; Tresorer, senyor Damià Ribas i Barangué; Vocals, senyors F. Xavier Turull i Ventosa i Josep M.ª Ros i Vila.

SECCIÓ DE FOLKLORE.—Després de la Junta General Ordinària, celebrada el dia 5, la Junta Directiva d'aquesta Secció quedà constituïda en la següent forma: President, senyor Josep M.ª Batista i Roca; Vice-President, senyor Joan Amades i Gelats; Secretari,

senyor Joan Rigall i Casajoana; Vocals, senyors Josep Fontanet i Manen, i Joan B. Batlle i Martínez.

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA.—Després de la Junta General Ordinària celebrada el dia 20, la Junta Directiva d'aquesta Secció quedà constituïda en la següent forma: President, senyor Francesc de P. Blasi i Vallespinosa; Vice-President, senyor Jaume Biosca i Jover; Secretari, senyor Marcel·lí Gausachs i Gausachs; Tresorer, senyor Antoni Bergnes i Serrallach; Arxiver, senyor Manuel Comella i Seguí; Director del Laboratori, senyor Salvador Massuet i Amorós; Vocals, senyors Ignasi Canals i Tarrats, Joan Roca i Miracle, i Antoni Sambola i Mestres.

Durant aquest mes la Secció de Fotografia efectuà les següents excursions: dies 1 i 2, al Montseny (Sant Marçal i Santa Fe); dia 16, a Calella i Orsavinyà; i del 22 al 26, a Balaguer, Camarassa i Vall d'Aràn.

SECCIÓ D'ESPORTS DE MUNTANYA.—Després de la Junta General Ordinària celebrada el dia 12, la Junta Directiva d'aquesta Secció quedà constituïda en la següent forma: President, senyor Josep M.ª Ros i Vila; Vice-President, senyor Josep M.ª Guilera i Albiñana; Secretari, senyor Albert Oliveras i Folch; Tresorer, senyor Joan Roig i Ferrer; Vocals, senyors Josep Ribas i Seva, Josep Torent i Sostres, Joan Brunet i Pons, Eliodor Orfila i Castells, i Carles Bertrand i Coma.

SECCIÓ DE GEOGRAFIA I GEOLOGIA.—Després de la Junta General Ordinària celebrada el dia 4, la Junta Directiva d'aquesta Secció quedà constituïda en la següent forma: President, senyor Pau Vila i Dinarés; Vice-President, Mossèn Josep R. Bataller i Calatayud; Secretari, senyor Gonçal de Reparaz (fill); Tresorer, senyor Josep Andorrà i Viñes; Conservador del Museu, senyor Josep Closas i Miralles; Vocals, senyors Francesc d'A. Martín i Julià, i Jaume Marcet i Riba.

El dia 9, aquesta Secció realitzà una excursió a Terrassa, la qual tingué un caràcter de lliçó pràctica del «Curs de Geografia Urbana» que amb l'esmentada excursió es donà per finalitzat.

SECCIÓ D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA.—Després de la Junta General Ordinària celebrada el dia 3, la Junta Directiva d'aquesta Secció quedà constituïda en la següent forma: President, senyor Pelegrí Casades i Gramatxes; Secretari, senyor Manuel de Genovart i Boi-

xet; Arxiver, senyor Josep Garrut i Sala; Vocals, senyors Enric Vilaseca i Tock, Frederic Damians i Manté, Joan Bta. Fonta i Manau, i Gabriel Roig i Font.

Exposició de Fotografies i Gravats de Custòdies, i de Gegants i Nans.—Per la capvuitada de Corpus, s'inaugurà aquesta interessant Exposició, en la qual figuraven exemplars facilitats pels senyors Corominas, Amades, Genovart, Garrut, Roig i d'altres socis. Amb aquest motiu es donà una conferència, que fou il·lustrada amb la projecció de magnífiques diapositives, la qual versà sota el tema.

Gegants i Nans.—Fou el conferenciant el senyor Joan Amades, el qual, després d'unes manifestacions a títol de proemi, entrà en matèria i digué que els gegants, com moltes coses, es perden en la fosca dels temps. La primera dada que es troba es refereix a una enumeració d'entremesos que concorregueren a la processó del 1357.

La processó, en aquells temps, tenia un caràcter de representació, de caire bíblic, a l'objecte d'ensenyar al poble d'una manera més gràfica els diferents passatges de les Sagrades Escriptures. Més tard, perdé aquest caràcter, i els gegants, que primer eren bíblics, deixaren d'ésser-ho; però per a satisfacció de la multitud seguiren assistint a la processó.

El conferenciant remarcà el desacord entre el gegant i la gegantessa, que no aparegué fins el 1581.

Explicà després diverses llegendes referents al gegant, especialment la del Gegant del Pi, puix no es tracta d'un entremés de processó, sinó d'un ésser imaginari que el públic considera real.

Entre altres coses, explicà el senyor Amades l'origen i significat de varis proverbis referents als gegants.

Els nans són d'origen molt més modern. La dada més antiga que es troba en terres de cultura catalana, es refereix a la ciutat de València, dels nans de la qual ja troba una referència l'any 1626.

A Barcelona no se'n troba cap rastre, ni en documents escrits ni en documents populars gràfics, fins al 1839, que sortiren a ballar a la plaça de Sant Jaume, amb ocasió de les Festes per la Pau de la guerra dels set anys.

El conferenciant es decanta a creure que a Barcelona no són gaire anteriors a aquesta data.

SECCIÓ D'ENGINYERIA.—Després de la Junta General Ordinària

celebrada el dia 30 d'abril, la Junta Directiva d'aquesta Secció quedà constituïda en la següent forma: President Honorari, senyor Pere Rius i Matas; President, senyor F. Xavier Almirall i Castells; Vice-President, senyor Joan Civil i Juncosa; Secretari, senyor Manuel Vilaplana i Pagès; Vice-Secretari, senyor Lluís Creus i Vidal; Vocals, senyors Pere Cendra i Soterias, Miquel Canals i Arribas, i Carles Godó i Valls.

SOCIS INGRESSATS DURANT EL PRIMER SEMESTRE DE 1929.—Francisc Madrid i Alier, A. Klaebisch, Josep M.ª Carbonell i Laforja, Pere Figarola i Sever, Josep M.ª Domingo i Molina, Josep M.ª Pujadas i Calzada, Joan Bartrés i Jarqui, Lluís Porta i Masana, Francisc Roca i Ferrari, Lluís Magenti i Roqui, Antoni Pinazo i Subirats, Joan Pujol i Botey, Antoni Valls i Salvatella, Alfred Ramoneda i Achon, Josep M.ª Sabater i Buxons, Cèsar Perejoan i Parés, Josep Suñol i Garriga, Agustí Pujol i Bofill, Baldomer Alvarez i Tomàs, Albert Oliver i Suñé, Josep Iglesias i Fort, Francisc Rocamora i Pi, Joan Soler i Lligé, Ferran Garrigosa i Freixa, René Massó i Masfrand, Pere Dot i Martinez, Josep Paredes i Lamudio, Lluís Bou i Oliva, Isidre Durant i Balada, Aristides Vallès i Moragas, Ferran Junoy i Cornet, Joan Serra i Gosch, Lean Bedlington i Mac, Hobert Hopp i Dedlington, Lluís Ferrer i Barbarà, Lluís Riera i Modolell, Joan Gassiot i Llorens, Narcís Coll i Saliati, Josep Sala i Pamies, Francisc Vilardell i Permanyer, Joan Umbert i Coso, Antoni Garcia i Font, Joaquim Porta i Lopez, Romà Amigó i Vehils, Josep Miquel i Bonet, Joana Alier i Sampere, i Maria del Roser Batllell i Poal.

Noves

Xalet de La Renclusa.—Avançant-se a la data de costum, l'obertura del Xalet de La Renclusa s'efectuà el dia 20 de juny a fi de que els excursionistes que volgueren aprofitar les festes de Sant Joan i Sant Pere poguessin comptar amb una base confortable per a efectuar excursions per la regió de La Maladeta, que cada vegada es veu més afavorida per visitants de l'una i de l'altra banda del Pireneu.

L'Exposició de Fotografies de Senyoretas fent Esports de Neu.—El dia 8, es clausurà aquesta Exposició, després d'haver estat molt visitada i de merèixer falaguers elogis tant del públic en general com, particularment, de les damelles interessades.

«*Unione Ligure Escursionisti*».—El dia 10, acompanyats pels membres de la Junta Directiva del «Club Excursionista de Gràcia» visitaren el CENTRE els elements de la «Unione Ligure Escursionisti», de Gènova, que aquells dies es trobaven a Barcelona. i en honor dels quals se celebrà una recepció.

Recorregueren les diverses dependències del casal del CENTRE. Després els fou donada una sessió de projeccions, en la qual pogueren admirar diferents indrets de Catalunya (Pireneu, monestirs, Costa Brava, etc.).

Finalment, la Junta Directiva obsequià els visitants italians amb un refresc. Amb aquest motiu es creuaren entre els presidents d'ambdues entitats, frases de gran cordialitat. El sig. Itala Cavanna, President Honorari de la «Unione» agraià amb mots de gran simpatia la rebuda que se'ls tributà, i el President del CENTRE, senyor Maspons, li contestà en iguals termes.

El Camping Educatiu Estival.—El dia 13, tingué lloc en el CENTRE una conversa pública del Professor senyor Eladi Homs amb els pares de família interessats en el seu raonat projecte de «Camping Educatiu» per a minyons i noies de set a catorze anys.

Acceptat el projecte en línies generals, es designà una comissió entre els pares inscrits, amb l'encàrrec de fixar els detalls pràctics del projecte, i d'exposar-los en un fullet explicatiu, amb la urgència que el cas comporta, ja que es preté que l'esmentat camping comenci a funcionar a primers de juliol i continuï fins a les darreries de setembre. Els minyons i noies podran éssers inscrits en el camping respectiu, pel nombre de setmanes que els seus pares creuin convenient.

Exposició de Dibuixos del Periòdic «Excursionisme».—Organitzada per l'esmentat periòdic, el dia 25 fou inaugurada l'Exposició de Dibuixos del III Concurs convocat pel mateix. Precedí a l'acte de la inauguració una interessant sessió de projeccions.

La Portada del Monestir de Ripoll.—Havent circulat rumors que existia el propòsit d'efectuar obres a la portada del Monestir de

Ripoll, que a juí dels que en coneixen el projecte, la podrien perjudicar, el CENTRE es dirigí al senyor rector de Santa Maria, amb prec que volgués donar notícies que aclarissin de què es tractava, a fi d'esvair les temences que el rumor despertà, o ajudar a les gestions encaminades a evitar tot perill que pogués córrer l'esmentat monument.

Bibliografia

RAMON OTERO PEDRAYO.—*Problemas de Xeografía Galega.-Notas encoldas formas de poboazón labrega.*—Publicazóns do «Seminario de Estudos Galegos». Seizón de Xeografía.—Un fullet en 4.º, 38 pp.—A Cruña, 1927.

Una d'aquelles excel·lents publicacions geogràfiques d'Otero Pedrayo, ànima de la Secció de Geografia del Seminari d'Estudis Gallecs. És una enquesta sobre l'habitat rural, feta d'acord amb les normes establertes per la comissió nomenada en 1925 al Congrés Geogràfic del Caire. Dóna a conèixer característiques interesantíssimes sobre les formes de vida rural galaiques.

Diu Otero Pedrayo, estudiant els antecedents i l'evolució històrica del problema, que si la invasió romana portà vers la concentració, la seva influència, a Galícia, fou reduïda, i que ací sempre ha dominat la dispersió. «La unitat vital antiga, geogràfica, eterna» és la parròquia, i és indispensable estudiar-les totes, per tal de conèixer la geografia humana de Galícia. No és possible, segons ell, estudiar-la per regions naturals. I veurem que no li manca raó quan examinem els seus arguments: no hi ha mitjà de fer-ho en un país en què careixem del més essencial: els treballs cartogràfics seriosos. Això prou ho sabem per experiència pròpia. Aquest cas, únic a Europa, ens impedeix a tots un treball verament proficu.

Seguint el sistema preconitzat, Otero Pedrayo, dedica aquesta monografia a l'estudi d'una parròquia gallega: la de Tratalba, situada en la vall del Minho. Estudia, en primer lloc, les regions naturals i el relleu, les condicions climatològiques i la vegetació. Segueix un examen dels paisatges geogràfics i de la vida econòmica

de la parròquia. I termina amb un estudi de la casa: materials emprats, distribució, etc.

En resum: una monografia reeixida, la qual esperem no serà única, sinó que es veurà seguida per altres tan interessants com aquesta. (No seria possible que aquestes fossin redactades amb l'ortografia unificada, el més propera possible amb la portuguesa?).

G. DE R. (F.)

Biblioteca

REVISTES INGRESSADES ÚLTIMAMENT.—Sumaris resumits.

BUTLLETÍ DEL CLUB PIRENEC

Rimblas, Pere.—*La llegenda del Drac de la muntanya de Sant Llorenç del Munt*.—1929-150.

Cardús, S.—*El retaule barroc de Rubí, obra de Francesc i Jaume Rubió, de Moyà*.—1929-157.

Sagarra, Ferran de.—*Una brega a Terrassa en 1449 entre els bàndols dels Muntanyans i dels Sentmanat*.—1929-162.

Castellà, Gabriel.—*Lletra terrassenca del segle XVI*.—1929-164.

PENIBÈTICA

González, Dimas.—*En pro del Alpinismo*.—1928, n.º 1.

D. G.—*Una excursión a los Corrales del Veleta*.—1928, n.º 1.

Casares, José.—*De mis andanzas por Sierra Nevada*.—1928, n.º 1.

Rivera Vazquez, J.—*Excursión del Club Penibético a la Cueva del Agua de Deifontes*.—1928, n.º 1.

Casas, Juan.—*Alpinismo y estudio*.—1928, n.º 2.

Ortiz de Villajos, C. G.—*Los sitios y monumentos naturales. Una importante misión que cumplir*.—1928, n.º 2.

Rivera, J.—*Excursiones interesantes a nuestros alrededores*.—1928, n.º 2.

Ortiz de Villajos, C. G.—*Los esquiadores vistos por Ganivet*.—1929, n.º 3.

Kin, P.—*En la Alhambra. ¿Restauraciones o innovaciones?*—1929, n.º 3.

Casas, Juan.—*Excursión botánica a «El Purche»*.—1929, n.º 3.

BOLETÍN DE LA REAL SOCIEDAD GEOGRÁFICA

- Torroja, José María.—*Roald Engelbregt Amundsen (El explorador y el hombre)*.—1929-5.
 Fernández Ascarza, Victoriano.—*El Polo Sur*.—1929-18.
 Herrera Linares, Emilio.—*Impresiones de un viaje a América en dirigible*.—1929-30.
 Puig, R. P. Ignacio.—*La Ciencia magnética en sus relaciones con la Geografía*.—1929-34.
 Buen, Rafael de.—*El Túnel del Estrecho de Gibraltar*.—1929-67.
 Vera, Vicente.—*El descubrimiento de Australia*.—1929-94.
 Vera, Vicente.—*Los ferrocarriles africanos*.—1929-103.

REVISTA RIFEÑA

- Gálvez Montaya, Francisco.—*Mahoma*.—1929-69.
 Aprendiz de Cheljha.—*Del Folklore Rifeño*.—1929-70.
 Soler, Juan.—*España, el Excursionismo y el Rif*.—1929-75.
 X. y A.—*Excursiones*.—1929-77.
 Iribarren Cuartero, Ignacio.—*Las cofradías religiosas en la Kábila de Beni Saïd*.—1929-81.

PEÑALARA

- Victory, A.—*Una excursión colectiva de «Peñalara» a Guadalupe*.—1929-138.
 Prast, Antonio.—*Archivo Gráfico Alpino Retrospectivo; Covadonga*.—1929-142.
 Vidal Box, Carlos.—*El glaciario cuaternario explicado por desplazamientos polares*.—1929-143.

PYRENAICA

- Sota, Manuel de la.—*Vuelo en retorno de mustias ideas. Leyendo unos apuntes marchitos de momentos que viví en el monte*.—1929-1.
 Arroshpe.—*Desde el «Sky Club Tolosano» hasta los «Amigos del Aralar»*.—1929-10.
 Espinosa, Andrés.—*Villas de ensueño: Santillana del Mar*.—1929-17.
 L'opis, José María.—*El «Centre Excursionista de Catalunya»*.—1929-24.
 Carrandi, F. Amador.—*El recuerdo de una noche triste en el monte*.—1929-44.
 Karmelmendi.—*La montaña. Reflejos en la altura*.—1929-56.